

In memoriam Marja Leinonen 1946–2019

Monipuolinen kielen ja kulttuurin tutkija, professori Marja Leinonen kuoli lauantaina 8. kesäkuuta vaikean sairauden uuvuttamana. Hän oli syntynyt Varkaudessa 16.1.1946.

Leinonen oli laaja-alainen ja kansainvälisesti tunnettu kielitieteilijä, slavisti ja fennougristi. Hän teki työuransa pääosin Tampereen yliopiston slaavilaisen filologian professorina vuodesta 1985 vuoteen 2004. Professorikautenaan Marja oli kolme kertaa Suomen Akatemian vanhempaina tutkijana ja johti neljää Suomen Akatemian rahoittamaa tutkimusprojektia, joiden aihepiirejä olivat Suomessa puhuttu venäjä, Suomen venäläisten suullinen historia, lauserakenteet venäjän ja suomen kielten kohtaamisissa ja haastattelutilanteissa tallennetun puhutun venäjän kielen analyysi. Monografioiden lisäksi Marja Leinonen kirjoitti satakunta tieteellistä artikkelia, joista noin puolet on ilmestynyt kansainvälisissä julkaisuissa. Varhaiseläkkeelle jäätyään hän ehti toimia 15 vuotta vapaana tutkijana ja laajentaa profiliaan yleisestä kielitieteestä ja venäjän kielen tutkimuksesta muun muassa suomen sukukieliin ja baltologiaan sekä opiskella taidehistoriaa. Samalla hän omistautui maalausharrastukselleen.

Ulla Marja-Leena Leinonen kirjoitti ylioppilaaksi Varkauden yhteislyseosta 1964 ja suoritti Helsingin kaupparkorkeakoulussa kirjeenvaihtajatutkinnon 1967. Kieliopintoja hän ryhtyi jatkamaan Helsingin yliopistossa opiskellen yleistä kielitiedettä ja Venäjän kieltä ja kirjallisuutta. Maisterintutkinnon pääaineena vuonna 1975 oli Venäjän kieli ja kirjallisuus. Vuosina 1975–1978 Marja Leinonen oli Helsingin yliopistossa tuntiopettajana venäjän oppiaineessa ja lehtorin sijaisena yleisessä kielitieteessä. Lisensiaatintutkielman hän teki Venäjän kieleen ja kirjallisuuteen 1979. Marja Leinonen oli nimetty Tampereen yliopiston slaavilaisen filologian assistentin virkaan 1979 ja vuodesta 1981 yleisen kielitieteen lehtoriksi. Nelivuotiskauden 1979–1983 hän oli kuitenkin Suomen Akatemian tutkimusassistenttina. Väitöskirja venäjän kielen verbiaspektista syntyi 1982 ja tohtorin tutkinto yleiseen kielitieteeseen 1983, minkä jälkeen hän sai nimityksen yleisen kielitieteen dosentiksi.

Marja Leinosen teoreettisesti ansiokas väitöskirja *Russian aspect, "temporal'naja lokalizacija", and definiteness / indefiniteness* sai laajalti kansainvälistä tunnustusta. Marjan vastaväittäjänä 1982 ollut Tukholman yliopiston lingvistiikan emeritusprofessori Östen Dahl kertoi kuultuaan Marjan kuolemasta näin: ”ei kauankaan sitten poimin esiin Marjan väitöskirjan ja oivalsin, että siinä on koko joukko pohtimisen arvoisia asioita, jotka olin enemmän tai vähemmän unohtanut. Dickeyhän siteeraa häntä aika paljon...” Hans Robert Mehlig Kielistä kirjoitti: ”Marjan aspektikirja ei ole mielestäni tähän päivään mennessä saanut ansaitsemaansa arvostusta, siihen viitataan useimmiten vain esittämällä yksittäisiä sitaatteja. Stephen Dickey on poikkeus.” Näissä kommentteissa viitataan yhteen tämän hetken slaavilaisen aspektin tutkimuksen ykkösnimeen. Dickeyn vuonna 2001 valmistuneessa väitöskirjassa Leinonen mainitaan jo esipuheessa ja viittauksia hänen monografiaansa on lähes 40:llä sivulla, enemmän kuin esimerkiksi venäläisen aspektologian suurmiehiin Juri Masloviin ja Aleksandr Bondarkoon.

Ennen nimitystään Tampereen yliopiston professoriksi 1985 Marja Leinonen julkaisi myös kiitetyn monografian *Impersonal sentences in Finnish and Russian*. Se eteili jo hänen tutkimustensa seuraavaa painopistealuetta. Kontrastiivisessa puhekielen tutkimuksessa hänen työnsä oli samalla tavalla uraauurtavaa kuin Jelena Zemskejän venäjän puhekielen tutkijana.

Marja Leinosen tieteellisen kiinnostuksen ja asiantuntemuksen pääasiallisia kohteita olivat puhtaasti kielioipin ilmiöiden (aspekti, tempus ja evidentialisuus, syntaksi) lisäksi kielen vaihtelu, puhuttu ja murteiden venäjä sekä kielikontaktit. Marjan mielenkiinto ulottui myös laajemmin lähialueiden kulttuuriin, venäläisten maahanmuuttajien historiaan sekä suomalais-ugrialaisten kansojen ja fennougristiikan historiaan. Professoriaikanaan hän muun muassa kirjoitti yhdessä Natalia Baschmakoffin kanssa tutkimuksen Suomen venäläisistä sotienvälisenä aikana (*Russian life in Finland 1917–1939*).

Marja oli rehellinen ja tinkimätön tutkija, sen takia myös kysytty asiantuntija virantäytöissä ja muissa asiantuntijatehtävissä niin kotimaassa kuin kansainvälisesti. Vuosina 1988–2004 hän toimi *Scando-Slavican* toimitusneuvoston jäsenenä, 1995–2000 pohjoismaisten kielitieteilijöiden yhdistyksen (Nordic Association of Linguists) johtokunnassa, 1995–1999 Suomen kielitieteellisen yhdistyksen johtokunnassa, mistä ajasta kaksi viimeistä kautta puheenjohtajana.

Jäätyään ennenaikaiselle eläkkeelle professorinvirastaan Marja Leinonen ei jättänyt tieteellistä toimintaa vaan jatkoi aktiivista tutkijantyötään entistä keskitetympin. Hän etääntyi jossain määrin slavistiikasta ja suuntautui muun muassa permiläiskielten, lähinnä komin (syrjäänin) tutkimukseen sekä viime vuosina viroon ja balttilaisiin kieliin, ennen kaikkea latviaan.

1990-luvun puolivälissä Marja Leinonen tutustui kielentutkija Jölgin Tsypanoviin, joka piti komin kielen kurssia Helsingissä. Siitä alkoi komin kielen opiskelu, mistä tuloksena varsin pian alkoi syntyä tutkimusartikkeleita komin verbiopista, syntaksista ja sanastosta sekä venäjän vaikutuksesta komiin. Marja piti yhteyttä Suomessa oleskeleviin komilaisiin ja vieraili kahdesti myös luennoitsijana Syktyvkarissa. Marjan nauttimasta arvostuksesta Kominmaassa kertoo Tsypanovin kirjoittama nekrologi, joka ilmestyi *Komi mu* -lehdessä heinäkuussa 2019.

2000-luvulta alkaen Marja Leinonen oli aktiivinen Rozentäls-seurassa ja julkaisi seuran lehdessä ahkerasti muun muassa kirja-arvioita, käännöksiä ja haastatteluja. Marja lauloi myös Suomen latvialaisessa Ziemeļmeitan (”Pohjanneito”) -kuorossa. Eri yhteyksissä hän esitelmöi

latvialaisesta kirjallisuudesta, esimerkiksi sen kulmakivistä Jānis Pliekšānsista (tunnetaan kirjailijanimellä Rainis) ja tämän vaimosta Elsa Pliekšānesta. Suomeen kotiutuneet latvialaiset arvostavat suuresti Marja Leinosen latvialaisen kirjallisuuden, kuten juuri Rainisin runojen suomennoksia.

Marja Leinonen toimi myös Euroopan unohdetuista seuduista ja kansoista kiinnostuneen Bukovinan perilliset ry:n varapuheenjohtajana yhdistyksen perustamisesta asti eli kymmenen vuoden ajan.

Yhdistyksellä on tekeillä Bukovina-kirjallisuusantologia, josta Marjan useista eri kielistä suomentamat tekstit muodostavat keskeisen osan. Marja Leinonen oli myös Suomen Slavistiipiirin jäsen.

Leinosen laajasta kansainvälisestä vaikutuksesta kertoo lukuisien ulkomaisten kollegoiden yhteydenotot hänen poismenonsa johdosta. Bulgarianlaissyntyinen kielentutkija Petar Kehayov kertoi, ettei hän tuntenut Marjaa ollenkaan slavistina vaan suomalaisugrialaisten kielten tutkijana ja että oli viimeksi lukenut Marjan kirjoituksia Kuolan niemimaan filman-saamelaisista. Nadja Zorihina-Nilsson Tukholmasta kirjoitti: ”jälleen on yksi kielitieteilijä ja hyvä ihminen poistunut liian varhain joukostamme... Marja on kanssamme niin kauan kuin elämme. Kirjat ja artikkelit ovat tallella. Joku kirjoittaa muistelmia. Valoisa olkoon hänen muistonsa!” Boris Norman Minskistä kirjoittaa: ”Marja Leinonen kävi vieraanani Minskissä ja muistelen häntä mitä lämpimimpin tuntein. Hän oli hämmästyttävä nainen, ystävällinen, rehellinen ja avoin kaikelle uudelle. Rauha hänen sielulleen!”

Marja Leinonen oli monipuolinen ja etevä tutkija, tiukka ja vaativa, mutta luotettava yhteistyökumppani. Näinä tiedepoliittisten myllerrysten aikoina on syytä muistaa niitä suomalaisia tutkijoita, joille kansainvälinen yhteistyö ja julkaisutoiminta olivat luonnollinen osa tutkijan uraa jo paljon ennen kansainvälistymisstrategian ohjelmallista virallistamista ministeriötasolta. Pitäkäämme Marjan muisto ja hänen työnsä elävänä.

Hannu Tommola